

270 Caput duodecimum de Instr. diu cult.
saria. Exod. 35. versu 20. Egressa omnis multitudo
filiu Israel de conspectu Moysis, obtulerunt mente
promptissima atque deuota primitias Domino, ad facien-
dum opus Tabernaculi testimonij. Quidquid ad cultum,
& ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieri-
bus praeuerunt, armillas & in aures, annulos, & dex-
teria, &c. Tertio, ex parte gentiliu, qui & ipsi, ex in-
stinctu Dei, multa conferebant ad promouendum
Dei cultum. Vt Cyrus Rex Persarum, de quo 1.
Esdrae 1. 2. Hac dicit Cyrus Rex Persarum: omnia regna
terrae dedi mihi Dominus Deus caeli, & ipse praecepit
mihi, ut edificarem ei domum in Ierusalem, quae est in Iu-
daea. Et Seleucus Rex Asiae, ac alij vicini Reges, de
quibus 2. Machab. 3. 1. Igitur cum sancta Ciuias habi-
taretur in omni pace, leges etiam adhuc optime custodi-
rentur, propter Oniam Pontificis pietatem, ut & ipsi Reges
& Principes locum summo honore dignum ducerent, &
Templum maximis muneribus illustrarent: ita ut Seleucus
Asiae Rex de reddiibus praestaret omnes sumptus ad mi-
nisterium sacrificiorum pertinentes. Hinc discant Chri-
stiani Pontifices, Reges, subditi, quid sui officij
sit in promouendo Dei cultu. Pontifices imiten-
tur Oniam in pietate: Reges Cyrum & Seleucum
in liberalitate: Subditi populum Israeliticum in
conferendis expensis. Nisi hoc faciant, eueniet
ipsis, quod Iudaeis, quando defecerunt à cultu
Dei, contigit. Ierusalem euersa est. Templum in-
cendio conflagrauit: omnes in captiuitatem abdu-
cti sunt.

CAPVT

CAPVT XIII.

De Sacrificiis Mosaicis.

1. AGRIFICIA Mosaica tri-
pliciter diuidi possunt. 1. ra-
tione materiae. 2. ratione for-
mae & finis. 3. ratione tempo-
ris. Et quidem ratione materiae,
diuiduntur in victimas, oblatio-
nes, & libamenta. Ratione formae ac finis, in ho-
locausta, hostias pacificas, & hostias pro peccato.
Ratione temporis, in iuge sacrificium, quod quo-
tidie; & in sacrificium Agni Paschalis, quod in
Paschate; & in alia sacrificia, quae in alijs solenni-
tatibus offerebantur. De quibus dicam hoc ordi-
ne. 1. De victimis, immolationibus, & libamini-
bus. 2. De holocaustis, hostiis pacificis, & hostiis
pro peccato. 3. De iugi sacrificio. 4. De agno Pa-
schali. 5. De sacrificiis aliarum solennitatum. 6. De
igne, quoque utebantur Sacerdotes in sacrificiis.
7. Addam aliquid de sacrificio noui Testamenti,
quod per sacrificia Mosaica fuit praefiguratum.

De Victimis, immolationibus, &
libamentis.

2. Igitur, ratione materiae, triplicia erant sa-
crificia Mosaica. 1. Victimae seu hostiae. 2. Immola-
tiones. 3. Libamenta. Erat enim triplex mate-
ria à Deo designata, quae in Iudaeorum sacrificiis

offerri poterat ac debebat. Primò, animalia; vt bues, capræ, hœdi, boues, vituli, columbæ, passeris, turtures. Secundò, fructus terræ; vt panis, simila, sal, thus, manipulus spicarum virentium, & triticum. Tertiò, liquores, vt sanguis, vinum, oleum, aqua. Nec aliquid his amplius. Cùm ergo fiebat sacrificium ex animalibus, vocabatur hostia seu victima: cùm ex fructibus terræ, immolatio: cùm ex liquoribus, libamen seu libamentum.

3. Erat autem diuersus modus offerendi in hoc triplici rerum genere. Nam animalia offerebantur mactatione & combustione: fructus terræ, immutatione: liquores, effusione. Porro illa immutatio fructuum erat etiam varia. Nam panis in frusta dissecebatur; simila, sartagine, clibano, vel craticula coquebatur; sal vrebatur; thus adolebatur; manipulus spicarum torrebatur; triticum conterebatur.

4. Hic quæri potest, cur non alia animalia, nec alios fructus, nec alios liquores, licuerit offerre in sacrificiis Mosaïcis, quam quæ iam numerata sunt? Ratio dubitandi est, quia præter illa, sunt alio multo præstantiora. Optima autem quæque Deo offerenda sunt. Hinc sacrificium Abelis fuit Deo gratum, non autem Cain; quia Abel obtulit de primogeniis animalium: Cain verò, non de primitiis frugum, sed de communibus frugibus. Respondeo. In hac re debet nobis sufficere voluntas Dei, qui in lege Mosaïca sic voluit & ordinavit. Nec tamen desunt rationabiles causæ, cur id factum sit; de quibus videri potest D. Thomas in 1.2.q.102.&103.

De

De Holocausto, Sacrificio pro peccato,
& hostia pacifica.

5. Ratione formæ ac finis, erat etiam triplex sacrificium in lege Mosaïca. 1. Holocaustum. 2. Sacrificium pro peccato. 3. Hostia pacifica. Vide D. Thomam 1.2.q.102.art.2.ad 8.

6. Holocaustum erat sacrificium perfectissimum, quia in eo tota res oblata comburebatur, & in fenum resoluta, sursum ad Deum ascendebat; ita vt nihil inde cederet in vsum humanum. Per hoc enim perfectissimè designabatur, omnia esse ipsius Dei, & omnia ad ipsius honorem referenda. Et in hunc finem erat potissimum institutum hoc genus sacrificij; tamen interdum etiam pro peccato populi & Sacerdotum offerri poterat.

7. Sacrificium pro peccato, partim cremabatur, partim cedebat in vsum Sacerdotum, qui in atrio templi ex eo vescabantur. Per hoc significabatur (vt notat D. Thomas) quod expiatio peccatorum fiat quidem à Deo, sed per ministerium Sacerdotum. Solet autem offerri pro peccatis quibusdam externis, & pro peccatis commissis per ignorantiam, vel negligentiam circa ceremonias legis. Leuit.4. & 5. Item, pro peccato furti, periurij, calumniæ. Leuit 6.& 7. Porro, sicut diuersa erant peccata, & diuersæ personæ, quæ peccabant; ita etiam diuersa erant sacrificia pro peccato. Aliud enim offerebatur pro periurio, aliud pro aliis peccatis. Similiter, aliud pro Pontifice, aliud pro Rege, aliud pro Synagoga,

T 3

aliud

aliud pro priuatis hominibus.

8. Hostia pacifica poterat ex duplici titulo offerri. 2. In gratiarum actionem, pro beneficiis à Deo acceptis. 2. Ad noua beneficia à Deo impetranda. Diuidebatur autem in tres partes: quarum vna comburebatur ad honorem Dei; altera cedebat in vsum Sacerdotum; tertia in vsum offerentium. Per hoc significabatur, quod salus hominis procedat à Deo, per directionem Sacerdotum, & cooperationem illius, qui saluatur.

9. Ab hac diuisione, quæ iam explicata est, parum differt illa, quæ sacrificium diuiditur in Latreuticum, Eucharisticum, Impetratorium, & Propitiatorium. Latreuticum dicitur, quod solum fit ad Deum colendum, testando eius principatum, & nostram seruitutem seu subiectionem. Hoc potissimum fit holocausto. Eucharisticum dicitur, quod fit in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis. Impetratorium, pro beneficiis accipiendis. Vtrumque in veteri lege dicebatur *hostia pacifica*. Propitiatorium est, quod offertur pro peccatis, & pro peccatorum pœnis ac flagellis auertendis. Hoc idem est, quod sacrificium pro peccato.

10. Adhuc tria notanda sunt ex D. Thoma, q. 102. art. 3. ad 8. & 10. Vnum est, quod si conferamus hæc sacrificia Mosaica inter se, ratione sanctitatis & præstantiæ; primum locum obtineat Holocaustum; Secundum, Hostia pro peccato; Tertium, Hostia pacifica pro beneficio accepto; Quartum, Hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Ratio est, quia hæc sacrificia instituta sunt ad cultum & honorem Dei: Ergo, quo maior vel minor

minor est obligatio colendi Deum, eo maior vel minor dignitas est sacrificij, quo illum colimus. Obligamur autem hoc ordine. 1. propter infinitam ipsius maiestatem. 2. Propter offensam in ipsum commissam. 3. Propter accepta beneficia. 4. Ergo iuxta hunc ordinem: Primo loco cenferi debet Holocaustum: Secundo, hostia pro peccato: Tertio, hostia pacifica pro beneficio accepto: Quarto, hostia pacifica pro beneficio accipiendo. Idem ordo dignitatis colligi potest ex parte ipsius sacrificij. Nam Holocaustum totum comburebatur in honorem Dei; cætera non item: Ergo ex hac parte, cæteris erat præstantius. Hostia pro peccato, partim cremabatur ad honorem Dei, partim comedebatur: sed à solis Sacerdotibus, non à populo; & in solo atrio, non alibi; & ipso die sacrificij, non alio. Hostia pacifica pro beneficio accepto, partim cremabatur ad honorem Dei, in quo erat par hostiæ pro peccato; partim comedebatur, non tamen à solis Sacerdotibus, sed etiam à populo: nec in solo atrio, sed vbiq; in Hierusalem: & in hoc erat inferior. Hostia pacifica pro impetrando beneficio, poterat comedi, non solum à populo, & extra atrium; sed etiam extra diem sacrificij. Poterat enim conseruari in sequentem diem; & in hoc erat infra sanctitatem Hostiæ pro beneficio accepto.

11. Alterum est, quod tamen si carnes victimarum sæpe venirent in vsum Sacerdotum & populi, vt iam dictum est; nunquam tamen sanguis, aut adeps. Nam sanguis effundebatur ad

crepidinem altaris in honorem Dei: adeps vero adurebatur igne. Huius rei varias assignat causas D. Thomas. Vide infra cap. 15. §. 12. & sequentibus.

12. Tertium est, quod tamen pro diuersitate peccatorum, diuersa fuerint instituta sacrificia; non tamen seruabatur illa proportio, ut quo maius esset peccatum, eo præstantior esset res oblata in sacrificio: sed contra potius, quo maius esset peccatum, eo vilior species animalis offerebatur, ut ex Rabbi Mose notauit D. Thomas. Nam capra, quod est vilissimum animal, offerebatur pro idololatria, quod est grauissimum peccatum. Pro ignorantia verò Sacerdotis, offerebatur vitulus; pro negligentia Principis, Hireus, (Leuit. 4. & seqq.)

De iuge sacrificio, quod quotidie offerebatur.

13. Iudæi ex præcepto diuino iubebatur quotidie offerre duos agnos anniculos, & immaculatos in holocaustum: alterum manè, & alterum vespere. Et cum illis simillam conspersam oleo, & vinum pro libamine. Hæc autem oblatio vocabatur *iuge sacrificium*, vel *holocaustum sempiternum*, quia quotidie fiebat, & nunquam intermittebatur. Sic enim legimus Exodi 29. 38. *Hoc est, quod facies in altari, agnos anniculos duos per singulos dies iugiter, vnum agnum manè, & alterum vespere, decimam partem simila consperse oleo tuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, & vinum ad libandum eiusdem mensura in agno vno.* Alterum verò
agnum

agnum offeres ad vespèram, iuxta riuum matutina oblationis, & iuxta eam, quæ diximus, in odorem suauitatis. Sacrificium est Domino, oblatione perpetua in generationes vestras, ad ostium tabernaculi testimonij coram Domino, vbi constituam, ut loquar ad te. Et Numer. 28. 3. *Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis. Agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: vnum offeretis manè, & alterum ad vespèrum.*

14. Hoc iuge sacrificium veteris Testamenti fuit figura sacrificij Missæ in nouo Testamento. Primò, ratione rei oblatae. Nam sicut in illo offerebatur agnus immaculatus: ita in hoc offertur Christus, qui est Agnus sine macula, Ioann. 1. 29. *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Secundò, ratione loci. Sicut ille offerebatur in Tabernaculo; ita hic in Ecclesia. Tertiò, ratione durationis. Sicut ille offerebatur quotidie; ita Christus offertur quotidie. Vnde etiam apud Danielelem cap. 12. 11. vocatur *iuge sacrificium*. Quarto, ratione determinationis temporis. Sicut ille offerebatur manè & vespere; ita Christus à principio mundi vsque ad finem. Apocalypsi 13. 8. *Agnus qui occisus est ab origine mundi.* Non quidem re ipsa, sed per energiam. Quintò, ratione adiuncti. Sicut ille offerebatur cum simila & vino; ita Christus quotidie offertur sub specie panis & vini.

De Agno Paschali.

15. Hoc sacrificium agni Paschalis à Deo institutum est, paulò ante egressum filiorum Israël

ex Aegypto: ac primo celebratum pridie egressionis ad vesperam: cum mandato, vt postea singulis annis, primo mense anni, die 14. mensis ad vesperam, repeteretur. Quod an semper factum sit, postea videbimus. Ad maiorem illius notitiam, hæc breuiter examinanda sunt. 1. Qualis debuerit esse agnus. 2. An pro agno licuerit aliud animal immolare. 3. Quo tempore immolandum fuerit Agnus. 4. Quo loco. 5. Quo ritu. 6. Quinam potuerint ex illo comedere. 7. In quem finem institutum sit hoc sacrificium agni. 8. Quoties celebratum à Iudæis.

16. Est ergo prima quæstio, qualis debuerit esse agnus? Respondeo. Debit habere tres conditiones. 1. vt esset masculus. 2. vt anniculus, seu vnus tantum anni. 3. vt sine macula, id est, sanus & integer, non morbidus aut vitiosus. Hoc patet ex illo Exodi 12.3. *Decima die mensis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autem agnus absque macula, masculus, anniculus. Quæ autem maculæ, seu vitia arcerent quodcunque animal à sacrificio, explicat Moses Leuitici 22. 21. his verbis: Homo qui obtulerit victimam, tam de bobus, quàm de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile sit: Omnis macula non erit in eo. Si cocum fuerit, si fractum, si cicatricem habens, si papulas, aut scabiem, aut impetiginem, non offeretis ea Dom. nec adolebitis ex eis super altare Domini.*

17. Altera quæstio est, an pro agno licuerit aliud animal immolare? Respondeo. Non licuit aliud immolare, nisi hædum, qui similiter debebat esse masculus, anniculus, & sine macula. Sic enim legimus Exodi 12.5. *Erit autem agnus absque macula,*

macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tollentis & hædum. Obiici potest illud Deuteronom. 16. 1. *Immolabis Phasæ Domino Deo tuo, de ouibus & bobus.* Ergo præter agnum & hædum, licebat etiam bouem aut vitulum immolare. Respondeo. Nomen Phasæ, dupliciter sumi solet. Primò, propriè ac strictè pro agno Paschali, qui immolabatur decimoquarto die mensis primi ad vesperam: Et hoc sensu, non licebat pro agno immolare aliud animal, nisi hædum, vt dictum est. Secundò, impropriè & larè, pro hostiis pacificis, quæ durante solemnitate Paschali, offerebantur in diebus azy-morum, qui sequebantur vesperam & immolationem agni Paschalis. Huiusmodi autem hostiæ poterant sumi etiam ex bobus: Et hoc sensu intelligitur, quod allatum est ex Deuteronomio. Vide quæ scripta sunt Numer. 28. 16. Vnde patet, tam agnum Paschalem, quàm cæteras victimas illius solemnitatis, vocari Phasæ in Scriptura. Hinc facile explicatur illud Ioan. 18. 18. *Erat autem manè, & ipsi non introibant in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Pascha.* Vbi per Pascha nõ intelligitur agnus Paschalis, quem Iudæi pridie ad vesperam comederant: sed victimæ pacificæ, quæ sequentibus azy-morū diebus comedi solent, non tamen nisi à mundis & purificatis.

18. Tertia quæstio est, quo tempore immolandum fuerit Agnus? Respondeo. Die decimoquarto mensis primi ad vesperam. Sic enim præceperat Deus Exod. 12.3. *Decima die tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Et seruabis eum vsque ad quartam decimam diem huius, immolabisque eum vniuersa multitudo filiorum Israël ad vesperam.*

vesperam. Hoc præceptum, quoad posteriorem partem, semper seruatum est. Nam Hebræi, non solum in Ægypto ante egressionem, sed etiam postea in monte Sinai & alibi, solebant immolare agnum paschalem die decimoquarto mensis primi ad vesperam. Excipio vnum casum. Nam si eo die immundi essent, poterat differri vsque ad diem decimum quartum sequentis mensis: quod aliquando etiam factum est. Prior pars difficultatem habet. Nam aliqui putant, Iudæos nunquam, nisi in Ægypto, iussos fuisse quærere agnum die decima, quem postea immolarent die decimaquarta ad vesperam: sed vnicuique liberum fuisse, vt quæreret, quo die vellet. Ita Abulens. in cap. 12. Exod. quæst. 4. Ribera lib. 5. de templo cap. 3. & nonnulli alij. Et duplex illorum ratio est. Vna, quia postea, quotiescunque fit mentio immolationis agni, nunquam repetitur illa pars præcepti de die decimo, quo debebat quæri agnus; sed solum altera pars de die decimoquarto, quo debebat immolari. Ego signum est, quod illa pars, de die decimo, non obligauerit, nisi in Ægypto. Altera, quia erant legitimæ causæ, cur in Ægypto debuerint agnum prius quærere & præparare, quam veniret dies immolationis: quæ tamen causæ postea locum non habuerunt. Erant autem hæc. 1. quia sciebant, se post paucos dies egressuros esse ex Ægypto, & ideo erant valdè occupati circa ea paranda, quæ ad futuram profectionem putabantur esse necessaria. Ne ergo propter hanc occupationem obliuiscerentur agni paschalis, iussi sunt tempestiuè illum quærere & præparare. 2. Vt tanto plus tem

temporis haberent ad explorandum, an agnus esset talis, qualis ex præscripto Dei requirebatur, nempe anniculus, masculus, sine macula. 3. Vt illis diebus, quibus agnus asseruabatur, ex ipsius aspectu & balatu, facilius cogitarent de futura liberatione ex Ægypto.

19. Neutra ratio videtur convincere. Non prior, quia etiã postea, quotiescunque fit mentio immolationis agni, nunquam repetitur illa pars præcepti, quod deberet comedi cum capite, pedibus, & intestinis. Et tamen ita fieri oportebat. Nec posterior, quia illæ tres causæ non magno pete vrgent. Imo prima & tertia non cohærent inter se. Nam si in futurâ profectionem ita intenti erant Israëlita, vt periculum esset, ne obliuiscerentur agni paschalis; quid necesse fuit, vt ex aspectu & balatu agni reduterentur in recordationem futuræ profectionis? Secunda nihil efficit. Cur enim in Ægypto indigebant certis diebus ad explorandum, an agnus esset anniculus, masculus, & sine macula, si postea non indigebant? An minus cauti & solertes erant in Ægypto, quam extra Ægyptum? Non video, cur id asseramus.

20. Quarta quæstio est, quo loco immolandus fuerit agnus paschalis? Respondeo. Distinguenda sunt quatuor tempora. Primum egressionis ex Ægypto. Secundum peregrinationis in deserto. Tertium ingressus in Iudæam. Quartum habitationis in Iudæa. Igitur, cum adhuc in Ægypto essent Hebræi, singuli patresfamilias in sua domo iubebantur immolare, & cõedere agnum. (Exod. 12.) At tempore peregrinationis, immolarunt & comederunt in deserto Sinai.

Sinai. (Num. 9. 1.) Porro in ingressu in Iudæam, post transitum Iordanis, in campestribus Iericho (Iosue 5. 10.) Denique, tempore habitationis in Iudæa, nusquam licebat id facere, nisi in illo loco, ubi esset tabernaculum, iuxta illud Deuter. 16. 5. *Non poteris immolare Pasche in qualibet urbium tuarum, quas Dominus Deus tuus daturus est tibi: sed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen eius ibi, immolabis Pasche vespere ad Solis occasum, quando egressus es de Aegypto.* Locus autem, in quo habitavit nomen Domini, fuit variis temporibus varius. Primò Galgala. Secundò Silo. Tertiò Nobe. Quartò Gabaon. Quintò Ierusalem, ædificato templo Salomonis. Et hæc causa est, cur sæpe in sacris literis fiat mentio eorum, qui tempore Paschali Hierosolymam ascendebant, ut secundo Paralipomenon trigesimo, versu primo. Lucæ secundo versu 41. & alibi.

21. Quinta quæstio est, quo ritu coquendus & comedendus fuerit Agnus? Respondeo. In prima immolatione, quæ in Aegypto contigit, servatus est hic ritus & ordo. 1. Mactabatur agnus, & sanguis eius ponebatur super utroque poste ianuæ, & superliminari domus, in qua edendus erat. 2. Excoriabatur, diffindebatur, & eluebatur. 3. Assabatur igne. 4. Assatus comedebatur cum capite, pedibus & intestinis. 5. Adhibebantur azyymi panes, cum lactucis agrestibus. 6. Nihil ex eo licebat conseruare in sequentem diem: sed si quid residuum fuisset, igne comburendum erat. 7. Qui illum comesturi erant, debebant accincti esse renibus, calceati, baculum manibus gestantes, festinan-

festinantes. Vide Exod. 12. Duo hic quæri solent. 1. An hæc omnia sint etiam seruata? 2. An Iudæi comedentes Agnum, debuerint stare, an sedere? Nihil certi de utroque.

22. Sexta quæstio est, quinam potuerint comedere de agno Paschali? Respondeo. Soli Iudæi; non autem alienigenæ, nisi prius essent circumcisi, (Exod. 12. 43.) Est ratio est, quia circumcisio erat figura Baptismi: & agnus Paschalis, sacrificij Eucharistiæ. Sicut ergo in nouo Testamento, nemo potest esse particeps sacrificij Eucharistiæ, nisi sit baptizatus: ita in veteri Testamento, nemo poterat edere de agno Paschali, nisi esset circumciscus. Sed an omnes circumcisi poterant? Certum est, immundos non potuisse. Vnde si qui Iudæi, vel alienigenæ circumcisi, eo die, quo ordinariè immolabatur agnus Paschalis, immundi fuissent, debebant prius mundari, & expectare vsque ad diem decimum quartum sequentis mensis, sicut factum est Numer. 9. 6. §. 2. Paralip. 30. 15.

23. Septima quæstio est, in quem finem institutum fuerit hoc sacrificium Agni? Respondeo. In duplicem finem. Primo, in memoriam illius beneficij, quod Iudæi consecuti sunt ea nocte, quæ secuta est immolationem Agni Paschalis in Aegypto. Tunc enim Deus percussit omnia primogenita Aegypti, intactis primogenitis Iudæorum: & liberauit Iudæos à seruitute Pharaonis. Secundo, in typum & figuram Christi, qui tanquam Agnus innocens immolandus & occidendus erat pro humano genere. De priori fine intelligitur illud Exod. 12. 14.

H. bebitis

Habebitis hunc diem in monumentum, & celebrabitis eam solennem Domino in generationibus vestris cultu sempiterno. Et v. 26. Et cum dixerim vobis filij vestri: Quae est ista religio? dicetis eis: Victimam transiit Dominus est, quando transiit super domos filiorum Israël in Aegypto, percutiens Aegyptios, & domos nostras liberans. De posteriori loquitur Apostolus 1. Corinth. 5. 7. Pascha nostrum immolatus est Christus. Duo autem spectanda sunt in Agno. 1. Immolatio, quae erat figura Christi in Cruce immolandi. 2. Comestio, quae erat figura Christi in vltima Cæna comedendi sub specie panis & vini. Prior figura in his consistit. Primo, sicut per immolationem Agni Paschalis, & per aspersionem Sanguinis eius super postes & liminaria, liberati sunt Israëlita à captiuitate Pharaonis, & ab Angelo percutiente: sic per immolationem Christi in Cruce, & per effusionem Sanguinis illius, liberatum est genus humanum à seruitute peccati & diaboli. Secundò, sicut Agnus vespere immolatus est: sic Christus in fine sæculorum mortuus est pro nobis. Tertio, sicut Agnus immolabatur à tota multitudine populi Israëliti: Sic Christus morti addictus est, clamante tota Iudæorum multitudine, *Crucifige, Crucifige.* Quarto, sicut Agnus erat masculus, anniculus, & sine macula: sic Christus in patiendo fortis, in flore ætatis, & sine vlllo peccato. Quintò, sicut os non confringebatur in Agno: sic Christi crura in Cruce non sunt fracta: quam figuram expressit Evangelista, Ioann. 19. 33. Sextò, sicut pro agno poterat hœdus subrogari: sic Christus, tamen Agnus esset, tamen inter iniquos, id est, inter hœdos reputatus

putatus est. Et sicut hœdus solet esse victima pro peccatis: sic Christus pro peccatis totius mundi oblatu est. Hinc etiam Iacob Patriarcha hœdus pellibus obuolutus fuit, vt Christum præfiguraret. Posterior figura consistit in his. Primò, sicut Agnus fuit comestus à Iudæis: sic Christus in Eucharistia comeditur à Christianis. Secundò, sicut ille à solis Iudæis & circumcisis, & in sola ciuitate Ierusalem: ita hic à solis Christianis, & baptizatis, & in sola Ecclesia. Tertio, sicut ille assatus igne corporali: ita hic assatus igne charitatis. Quarto, sicut ille cum azymis panibus, & lactucis agrestibus: ita hic cum magna puritate, & dolore de peccatis. Quintò, sicut ille cum capite, pedibus, & intestinis: ita hic cum diuinitate, & humanitate, latente sub specie panis & vini. Denique, sicut ille à Iudæis succinctis & peregrinantibus ad terram promissionis: ita hic à Christianis, properantibus ad cælestem patriam.

24. Octaua quaestio est, quoties à Iudæis celebratum sit Pascha? Respondeo. Constat ex Scriptura, & sæpè celebratum, & sæpè omissum esse. Ac primo celebratum est in egressu ex Aegypto. (Exod. 12. 28.) Secundò, in deserto Sinai, anno secundo egressionis. (Numerorum nono, versu primo.) Tertio, in campestribus Iericho. (Iosue quinto, versu decimo.) Quarto, in Ierusalem sub Ezechia Rege. (2. Paralipomenon 30. 1.) Quintò, in Ierusalem sub Iosia Rege. (quarto Reg. vigesimo tertio, versu vigesimo primo, & 2. Paral. 35. 1.) Sexto, post reditum ex captiuitate Babylonica in Ierusalem. (1. Esdræ 6. 19.)

Septimò , tempore Christi & Apostolorum. (Matth. 26. 17.) Omissum autem est primo , toto tempore peregrinationis , exceptis duobus primis annis. Nam primo anno celebratum est in Ægypto : secundo, in deserto Sinai, ut dictum est. Ab eo tempore , per 38. annos , usque ad transitum Iordanis, omissum est. Non enim Iudæi, qui transibant Iordanem, erant circumcisi, ac proinde non poterant celebrare Pascha. Vnde Iosue, cum vellet post transitum Iordanis in Galgala, seu in campestribus Iericho, renouare immolationem Agni: prius mandauit omnes circumcidi. (Iosue 5. 2.) Deinde tempore Regum, sæpè omissum est. Vnde Ezechias & Iosias hortati sunt populum, ut omnes venirent Ierosolymam, & ibi iuxta legem celebrarent Phasè. (4. Reg. 13. 21. & 2. Paralipomenon 30. 1.) Denique, intermissum est tempore captiuitatis Babylonicæ. Vnde post captiuitatem, cum Iudæi rediissent Ierosolymam, cœperunt iterum immolare. (1. Esdræ 6. 19.) Atque hæc ex Scripturis dicta sufficiant.

*De aliis aliarum solennitatum
sacrificiis.*

25. Præter iuge sacrificium, quod quotidie, & præter Agnum Paschalem, qui in Paschate offerebatur; erant alia sacrificia, quæ in reliquis solennitatibus offerri debebant ex præscripto legis. Erant autem hæc solennitates. 1. Sabbatum. 2. Neomenia, seu initium mensis lunaris. 3. Solennitas azymorum, quæ incipiebat postridie Pascha

Paschatis. 4. Pentecoste. 5. Festum Tubarum. 6. Festum Expiationis. 7. Scenopegia, seu festum Tabernaculorum. 8. Festum Cætus atque Collectæ. De quibus fusius cap. 15. §. 51. & sequentibus.

26. Sacrificium Sabbathi describitur Num. 28. 9. his verbis: *Die autem Sabbathi offeretis duos Agnos anniculos immaculatos, & duas decimas simila oleo conspersa in sacrificio, & liba qua ritè funduntur per singula Sabbathi in holocaustum sempiternum.*

27. Sacrificium Neomeniæ ibidem versu 11. *In Calendis autem offeretis holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos septem immaculatos, & tres decimas simila oleo conspersa in sacrificio per singulos vitulos: & duas decimas simila oleo conspersa per singulos arietes: & decimam decima simila ex oleo in sacrificio per agnos singulos. Holocaustum suauissimi odoris atque incensi est Domino. Libamenta autem vini, quæ per singulas fundenda sunt victimas, ista erunt. Media pars bin per singulos vitulos, tertia per arietem, quarta per agnum. Hoc erit holocaustum per omnes menses, qui sibi anno ventente succedunt. Hucus quoque offeretur Domino pro peccatis.*

28. Sacrificium solennitatis azymorum ibidem versu 16. *Mense autem primo, quartadecima die mensis, Phasè Domini erit, & quintadecima die solennitas. Septem diebus vescentur azymis. Quarum dies prima venerabilis & sancta erit: omne opus seruuile non facietis in ea, offeretisque incensum holocaustum Domino, vitulos de armento duos, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem: & sacrificia*

ficia singulorum ex simila, qua conspersa sit oleo, tres decimas per singulos vitulos, & duas decimas per arietem, & decimam decima per agnos singulos, id est, per septem agnos. Et hircum pro peccato unum, ut expiatur pro vobis, præter holocaustum matutinum, quod semper offeretis. Ita facietis per singulos dies septem dierum in fomitem ignis, & in odorem suavissimum Domino, qui surget de holocausto, & de libationibus singulorum, &c.

29. Sacrificium Pentecostes, Leuitic. 23. 15. Numerabitis ergo septem hebdomadas plenas, id est, quinquaginta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino ex omnibus habitaculis vestris, panes primitiarum duos de duabus decimis simila fermentata, quos coquetis in primitias. Offeretisq; cum panibus septem agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento unum, & arietes duos, & erunt in holocaustum cum libamentis suis, in odorem suavissimum Domino. Facietis & hircum pro peccato, duosq; agnos anniculos hostias pacificorum. Cumq; eleverit eos Sacerdos, cum panibus primitiarum coram Domino, cedent in usum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimum atque sanctissimum.

30. Sacrificium festi Tubarum, Leuit. 23. 24. Mense septimo, prima die mensis, erit vobis Sabbathum, memoriale, clangentibus tubis, & offeretis holocaustum Domino. Quale autem debeat esse hoc holocaustum, disertè explicatur Num. 29. 1. Mensis septimi prima dies venerabilis & sancta erit vobis. Omne opus servile non facietis in ea, quia dies clangoris est, & tubarum. Offeretisque holocaustum in odorem suavissimum Domino, vitulum de armento unum,

unum, arietem unum, & agnos anniculos immaculatos septem: & in sacrificiis eorum simila oleo conspersa tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, unam decimam per agnum, qui simul sunt agni septem: Et hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi, præter holocaustum Calendarum cum sacrificiis suis, & holocaustum sempiternum cum libationibus solitis. Vbi nota, in festo Tubarum tria fuisse sacrificia offerenda. Vnum, ratione festi Tubarum. Alterum, ratione Neomeniæ. Tertium, iuge sacrificium, quod quotidie offerebatur. Et hoc significat Scriptura, cum dicit, præter holocaustum Calendarum, & holocaustum sempiternum: quasi dicat, præter illa duo sacrificia, offeretis etiam illud tertium, quod iam præscripti.

31. Sacrificium festi expiationis, Leuit. 23. 27. *Die septimo mensis septimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus: affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Hoc holocaustum describitur Numer. 29. versu septimo, his verbis: Decima dies mensis huius septimi erit vobis sancta, offeretisque holocaustum Domino, vitulum de armento unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem: Et in sacrificiis eorum simila oleo conspersa tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, decimam decima per agnos singulos, qui sunt simul agni septem: Et hircum pro peccato, absque iis, quæ offerri pro delicto solent in expiationem, & holocaustum sempiternum, cum sacrificio, & libaminibus eorum. Vbi iterum nota præter hircum pro peccato, debuisse offerri, primò, vitulum, cuius sanguis inferebatur in sanctuarium:*
V 3. secun

secundò, hircum alium, super quem Sacerdos confitebatur peccata populi, & sic emittebatur in desertum. (Leuitici decimo sexto.) Tertio, iuge sacrificium. Vide Lyranum in cap. decimo nono Numerorum.

32. Sacrificium Scenopægiæ seu Tabernaculorum, Leuitic. 23. 34. *A quintodecimo die mensis septimi, erunt ferie tabernaculorum septem diebus Domino. Septem diebus offeretis holocausta Domino. Hæc holocausta septem dierum sigillatim exprimuntur Num. 29. 3. his verbis: Primo die offeretis vitulos de armeno tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: & in libamentis eorum simila oleo conspersa tres decimas per vitulos singulos, duas decimas arietibus duobus, & decimam decima agnis singulis: Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, & sacrificio, & libamine eius. In die altero offeretis vitulos de armeno duodecim, &c. Die tertio, vitulos undecim, &c. Et sic deinceps. Hoc solum aduerte, quod illis septem diebus omnia sacrificia sint eadem, excepto numero vitulorum. Nam primo die offerebantur tredecim vituli: secundo, duodecim: tertio, undecim: quarto, decem: quinto, nouem: sexto, octo: septimo, septem. Singulis autem diebus, duo arietes, quatuordecim agni, hircus pro peccato, & iuge sacrificium.*

33. Sacrificium Cœtus atque Collectæ, quod transactis septem diebus Tabernaculorum, celebrabatur octauo die, describitur Leuitici 23. 36. *Dies quoque octauus erit celeberrimus, & offeretis holocaustum Domino: Est enim Cœtus atque Collecta.*

Et

Et Num. 29. 35. *Die octauo offeretis vitulum unum, arietem unum, agnos anniculos immaculatos septem: sacrificiaque & libamina singulorum per vitulos, & arietes, & agnos ritè celebrabitis: Et hircum pro peccato, absque holocausto sempiterno, sacrificioque eius ac libamine. Sequitur communis clausula: Hæc offeretis Domino in solemnitatibus vestris: præter vota, & oblationes spontaneas in holocausto, in sacrificio, in libamine, & in hostiis pacificis. Vnde constat, generatim loquendo, duplicia fuisse sacrificia: quædam necessaria ex præscripto legis: alia spontanea ex arbitrio & deuotione offerentium. De prioribus, quæ fiebant in solemnitatibus, dictum est hæcenus. De posterioribus nihil necesse dicere in particulari, quia parum ad nostrum institutum.*

De igne, quo utebantur Sacerdotes in sacrificiis.

34. Quinque certa sunt ex scripturis. Primum est, ignem quendam à Deo cœlitus datum esse, qui consumpsit primum sacrificium, quod obtulit Aaron in deserto, postquam Sacerdos à Mose consecratus est: quod contigit anno secundo egressionis filiorum Israël ex Ægypto. Sic enim legimus Leuit. 9. 24. *Apparuit gloria Domini omni multitudini: Et ecce egressus ignis à Domino, deuorauit holocaustum, & aripes qui erant super altare. Quod cum vidissent turba, laudauerunt Dominum, ruentes in facies suas.*

35. Alterum est, hunc ignem debuisse perpetuo nutrirî & conseruari à Sacerdotibus, ne vn-

quam in altari deficeret. Leuit. 6. 12. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutrit Sacerdos, subiciens ligna mane per singulos dies. Et infra: Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet in altari.*

36. Tertium est, non alio, quam isto igne potuisse vti Sacerdotes ad sacrificia. Hoc inde constat, quia Nabad & Abiu, filij Aaronis, à Deo puniti sunt, quod alieno igne vti essent. Leuit. 10. 1. *Arreptisque Nabad & Abiu filij Aaron, thuribulis, posuerunt ignem, & incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat. Egressusque ignis à Domino, deuorauit eos, & moriui sunt coram Domino.* Vide D. August. in quæstionibus super Leuit. quæst. 31.

37. Quartum est, hunc ignem à secundo anno egressionis ex Ægypto, quo cœlitus à Deo datus est, perpetuo conseruatum fuisse in altari Tabernaculi, vsque ad tēpus captiuitatis Babylonice, quo & templum incensum est, & Iudæi in Babylonem abducti sunt. Tunc enim in quodam puteo à Sacerdotibus abscondus est. 2. Machab. 1. 19. *Cum in Persidem ducerentur Patres nostri, Sacerdotes, qui tunc cultores Dei erant, acceptum ignem de altari, occultè absconderunt in valle, ubi erat puteus altus & siccus, & in eo conseruati sunt eum, ita ut omnibus ignotus esset locus.* Hinc sequitur, ignem illum, in toto tempore, quod præcessit captiuitatem, toties mutasse locum, quoties Tabernaculum cum altari de loco in locum translatum est. Fuit ergo per 39. annos in solitudine. Postea cum filij Israël, transito Iordane, venissent in terram promissionis, fuit successiuè in variis locis. 1. in Galgala. 2. in Silo. 3. in Nobe. 4. in Gabaon. 5. in Hierusa

Hierusalem, ædificato iam Salomonis Templo. Ibique mansit vsque ad captiuitatem, ut dictum est.

38. Quintum est, eundem ignem, post solutam captiuitatem, iubente Nehemia, quæsitum fuisse à nepotibus eorum Sacerdotum, qui illum in puteo absconderant, nec tamen inuentum: sed pro eo repertam fuisse aquam crassam, quæ oblato sacrificio, diuinitus in ignem conuersa est. 2. Machab. 1. 20. *Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo, ut mitteretur Nehemias à Rege Persidis, nepotes Sacerdotum illorum, qui ascenderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos haurire & adferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit Sacerdos Nehemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superposita. Uique hoc factum est, & tempus adfuit, quo Sol refluxit, qui prius erat in nubilo, accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur.* Porro, diem illum, quo ignis hic diuinitus accensus est, habuerunt Iudæi pro solemnitate, & deinceps festum seu dies dati ignis appellata est. Et postea in secundo Templo, eodem igne vti sunt in sacrificiis.

39. Porro in hoc igne, de quo hætenus dictum est, tria spectanda sunt, quæ mysterium habent. Primum, Quod sit à Deo datus. Secundò, Quod illo solo, & non alio licuerit vti in sacrificiis. Tertio, Quod cum periisset, ex aqua crassa, per ministerium Sacerdotum, non sine magno miraculo, recuperatus sit. Hæc, inquam, tria mysterium habent. Et primò discimus, ignem illum, quo nos in nouo Testamento petificimus sacrificium,

cælestem esse; nec alium, quam ignem diuinæ charitatis. Ex secundo, nullum sacrificium Deo gratum esse sine hoc igne charitatis. 1. Cor. 13. 3. *Si iradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ex tertio, hunc ignem charitatis aliquando in nobis perire per peccatum mortale, quod habet se instar aquæ crassæ: sed postea, accedente absolutione Sacerdotali, non sine magno miraculo reuiuiscere & recuperari. De hoc igne loquitur Christus Luc. 12. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi ut accendatur?* Vide Augustinum in Psal. 96.

De sacrificio noui Testamenti, quod per sacrificia Mosaica fuit præfiguratum.

40. In nouo Testamento duplex est sacrificium. Vnum cruentum, quo Christus in ara Crucis Deo Patri oblatus est pro expiatione nostrorum peccatorum. Alterum incruentum, quo idem Christus quotidie sub specie panis & vini offertur in altari, partim in memoriam cruenti illius sacrificij, partim ob has causas. 1. Ad colendum Deum. 2. Ad gratiarum actionem pro beneficiis acceptis. 3. Ad impetranda noua beneficia. 4. Ad placandum Deum.

41. Hæc duo sacrificia possunt dupliciter spectari. Primò, quoad rem oblatam: & sic non sunt duo, sed vnum. Nam in vtroque est vna, & eadem res oblata, nempe CHRISTVS Dominus. Secundò, quoad modum & ritum offerendi: & sic duo sunt. Nam Christus in altero oblatus est cruento

cruento modo, & in propria specie humana, per realem sui occisionem. In altero offertur incruento modo, & sub specie aliena, sine reali sui occisione.

42. Vtrumque sacrificium est quasi primum prototypon, ad quod præfigurandum omnia sacrificia Veteris Testamenti ordinata sunt: siue illa fuerint Mosaica, de quibus actum est; siue antiquiora Mosaicis, ut sacrificium Abrahæ, Melchisedech, Iob. Ut omittam reliqua. Nam hæc omnia fuerunt typi seu figuræ nostri sacrificij. Quod breuiter sic explico.

43. In sacrificio cruento, quo Christus in cruce oblatus est, multa spectari possunt. Primò, quod fuerit vnigenitus Dei filius. Secundò, quod à Patre oblatus in mortem. Tertio, quod Patri obsequentissimus. Hæc tria optimè præfigurantur per sacrificium Abrahæ, quo obtulit vnigenitum filium suum Isaac. Quarto, quod reipsa occisus sit. Hoc significant omnia sacrificia Mosaica, quæ erant ex animalibus. Quintò, quod effusione Sanguinis liberauerit nos à seruitute diaboli. Hoc significat Sanguis Agni Paschalis, qui super postes domorum asperitus, liberauit filios Israël à seruitute Pharaonis. Sextò, quod suo sanguine mundauerit nos à peccatis nostris. Hoc significat sanguis hircorum & aliorum animalium, teste Apostolo Hebræor. 9. 13. *Si enim sanguis hircorum & taurorum inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis?* Septimò, quod innocens occisus sit. Hoc significat mactatio Agni Paschalis.

Vnde

Vnde Isaiâs cap. 53. 7. *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram torquente se obtumescet, & non aperiet os suum.* Octauò, quod tamen innocens fuerit, tamen cum latronibus deputatus sit. Hoc significat Hircus, qui loco Agni Paschalis offerri poterat. Hircus enim animal foetidum est. Nonò, quod crura eius non sint fracta. Hoc significat Agnus Paschalis, de quo scriptum est Exodi 12. 46. *Os non comminuetis ex eo.* Decimò, quòd se totum Patri obtulerit, nulla parte sibi referuata. Hoc significat omnia holocausta.

44. Similiter in sacrificio incruento multa spectari possunt. Primò, quod quotidie offeratur in Eucharistia. Hoc significat iuge sacrificium, de quo supra. Secundò, quòd caro Christi verè cõedatur in hoc sacrificio, Ioan. 6. 55. *Caro mea verè est cibus.* Hoc significat caro Agni Paschalis, quæ verè comedebatur ab offerentibus. Tertio, quòd Christus sumatur sub specie panis & vini. Hoc significat sacrificium Melchisedech, qui panem & vinum obtulit. Quartò, quòd comesturi ex hoc sacrificio, debeant esse puri à peccatis, ne indignè accedant. 1. Corinth. 11. 29. *Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini.* Hoc significat sanctificatio filiorum Iob. Quintò, quod debeant habere veram contritionem & dolorem de peccatis præteritis. 1. Corinth. 11. 28. *Probet autem seipsum homo.* Hoc significant lactuca agrestes in esu Agni Paschalis. Sextò, quod debeant esse parati ad currendam viam mandatorum Dei, & contendere ad cœlestia. Hoc significant Iudæi, qui accincti lumbis, & calceati, & tenentes baculum

lum in manibus, festinanter comedebant Agnum Paschalem. Hæc ferè præcipua sunt. Alia minutiora omitto.

CAPVT XIV.

De Sacramentis Mosâicis.

1. ACRAMENTA sunt quædam externa signa seu ceremoniæ, quæ ex Dei institutione habent vim significandi & efficiendi aliquam sanctitatem, vt passim docent Theologi. Est autem duplex sanctitas. Vna vera & interna, quæ est idem, quod gratia iustificans. Altera legalis & externa, quæ consistit in quadam munditiâ legali, id est, à lege Mosâica præscripta. Sicut enim lex Mosâica reputabat quosdam immundos seu irregulares, qui hoc vel illo modo affecti essent, aut certa quædam opera facerent: Ita etiam reputabat quosdam mundos & sanctos, si certas quasdam ceremonias à DEO institutas vsurparent. Hoc posito, quæritur primò, Quæ & quot fuerint Sacramenta Mosâica. Secundò, Quam vim & efficaciam sanctificandi habuerint. Tertio, An fuerint tam perfecta, quam nostra Sacramenta. Quartò, Quid de singulis in particulari statuendum sit.